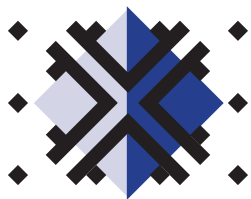

Ханты Ясаң

Основана
1 ноября 1957 года

05.09.2024
№17 (3653)

Йилдуп вандтыйлды ол пида!

Сўмәтвош район Тэк кәрт йшколая одаңмит класса юхтум пушхәт. Н. Броваренко китум хур

Мегион вошн
шуши ёх
вәйтантийдсәт

» 4-5

Вәдупсы хўват
рәт ясаң
пида шәшл

» 6

www.khanty-yasang.ru

Тэк ёх тунты
пурмәсәт
верты әктупсы

» 14-15

Руслан Кухарук мўв илпи тащ вўты ёха ям вўща ясаң китас

**Хўв мәр рәпитум
вәна ювум ёх, ин тәм
хәтл нефть вўты ёх,
тәм мўвн вәлды ёх!**

Ма нынана ям вўща
ясаң китлум мўв ил-
пи тащ вўты ёх ёмаңхәтл
пәта!

Югра мўвн нефть кәншты
па вўты тәхет хуща рәпитты
ар мирев, нын ар ол мәр
Россия энергетической
па экономической верәт
давдәсман рәпитсәты.

Россия луваттын ки
вантты, мўң округев 40%
нефть мўв эвәлт нух вўд.
Мўң яха катдәсмән 13-
мит миллиард тонна питы
сорни нух вўты вўша ши
шәшлўв, ши веревн тәм
мўвев вәлупсыя мўң ар әр
ши мәлўв.

Газ щира ки лўңәтты,
Югра мўвев ши верн кимәт
тәхийн вәд. Природной
па попутной газ нух вўты
верәт яха ки лўңәтты, тә-
нял ол мўң 31,5 млрд ку-

▲ Р.Н. Кухарук. admhntao.ru сайт эвәлт вўюм хур

бической метра мўв рўв
нух вўсўв.

Кашәң ол тәм хәтлән
мўң ям ясаң нефть па газ
вўты тәхетн рәпитты мира
луплўв, ши ёх ишәкты пәта
мўң «Югра мўвев питы
сорни» кәсупсы тәйлўв.
Щәта мўң путәртлўв па
ишәкләлўв ши верәтн
рәпитты ёх мўв илпи вуй
вўтәд тәхийн каркама рә-
питтәд пәта, социальной па
экологической проектәт
вертәд пәта.

Югра хуща нефть вўты
тәхетн рәпитты хәннехәйт,
мўң нынты ям нумәсн
тәйләлўв.

Нын верум рәпатайт щит
тоннайтән па кубической
метрайтән лўңәтлайт. Мўң
вәдәв, ши цифрайт сайн
муйсәр давәрт рәпата нын
вердәты. Ши сайн мўңева
яма кәл, щит каркама,
тарма рәпитты верәт.

Нын рәпитты тәхет эвәлт
социально-экономической
шәшупсәва вера ар әр, ар

тәщ юхәтл. Нефть па газ
өрн тәм мўвн вәлды мирев
вәлупсәд тәщәңа па уяңа
мәнты питәс, щиты мўң
Югра мўвев әрәңа йил.

Нын тарма рәпитум пә-
та ай вошәт вән хурамәң
вошәта енумсәт, мирев
уяңа вәлды питсәт.

Мўң нефть вўты мўвевн
юхды ки кәремәлўв, щәта
тарум рәпата, рекордәт па
ар тәхетн нух питты верәт.
Ин ши оләнән мўң айдәт
ёхлўва путәртлўв.

Нын каркама рәпитты
пәксәты, щит пәта тәм хәтл
нефть па газ вўты мирев
йилуп месторождения
пўншләт, па лывела хойты
лавәрт суртәт ищиты ши
елды вўншләд.

Нынана вән пәмәщипа
ясаң тарма рәпата верәт
тәты пәта, мўң Югра мўвев
па Россия луват мўвәт ши
өрн нух питтәд пәта, рә-
пата верәт сәмәңа тәйты
пәта. Ма ям ясаң китлум
нын хотәң ёхләна, тәлаңа,
яма ат вәлдәт!

Югра мўв кәща хә
Руслан Кухарук

Хәнты ясаңа тулмащтәс:

Пётр Молданов

Йилуп вәндтйылды ол пида!

**Ешәк нявремәт, айдәт ёх, пушхәт вәндтәты
хуятәт па әңкет-әщет! Йилуп вәндтйылды ол
олңитум вер пәта вўща ясаң нынана китлум!**

▲ Касум вошн 1-мит класса мәнты пушхиет. И. Мельникова верум хур

Тәмхәтл мўң худые-
ва ләңхәлўв, ләдн
вәндтйылды ол тәса, әмща
па тўңщираңа ат мәнәс,
ләдн нын нумсәт па верәт
ат тывсәт.

Тәмхәтл мет вуләң хәтл
оләңмит класса мәнум ай
тәпиет пәта – 25000 эвиет
па пухиет пәта мет оләң
пўш ләңханьщуп ләрийл!
Ши тумпийн колледжа
па университета оләң-
мит курса юхтум айдәт ёх
сәмләд ищиты торыләт. И
вулаң вер версәты – эк-
заменәт мәсәты па пи-
риком вера вәндтйылды
питләты.

Йилуп вәндтйылды олн
Ёмвошәң округн 240 щурәс
няврем па 53 щурәс айдәт
ёх вәндтйылды питләт.

Ләңхәлум, ләдн кашәң
хәтл нынана тәс нумсәт па
әмәщ верәт ат мәс!

Вән пәмәщипа ясаңт
нявремәт па айдәт ёх
вәндтәты хуятәта лупты
ләңхәлум. Вантә, нын өрн
мўң нявремлўв нумсәңа
па непекаңа йиләт. Хәнты
пурайн нын ястум мутрайң
ясаңт мўң тәмхәтл вәнты
сәмәлн тәтьлялўв.

Ешәк әңкет-әщет! Йи-
луп вәндтйылды ол нына-
на тәп амәт ат тәд!

Ёмаңхәтл пида, тынаң
ёх! Оләң вәндтйылды
хәтл пида!

Югра мўв кәща хә
Руслан Кухарук

Хәнты ясаңа тулмащтәс:

Ирина Самсонова

Югра мўв вәндтәты верәт олаңан

Тәм ол лыпәт хойты тыләщ 2-мит хәтлән Югра мўв луваттын иса ашколайтн линейка ләщәтлы. 2024-2025-мит вәндтәйлты олн 25038 январем мет олаң пўш парта вўтпия омәсл. Иса вәндтәйлты январемәт олаңан путәртты ки, щит 240891 арат хуят округ ашколайтн вәндтәйлты питл.

Щи кўтн алаң сәты олаңмит әсмена щирн 76,3% арат, хәтл дьетут вер юпийн 23,7% арат Югра мўв январемәт вәндтәйлдәт.

Январем вәндтәты әх олаңан путәртты ки, щит муй арат учитель мосл, щи арат хуят январемәт пида рәпитты питләт. Щиты 2024-2025-мит олн округ луваттын 38305 арат учитель айлат әх вәндтәты питл.

«Земской учитель»

Округ луваттын федеральной поступсы щирн «Земской учитель» немпи вер ләщәтман вәл. Тәм вер унтасн Югра мўв ай па хўвн вәлты кәртәта ан тәрумты январемәт вәндтәты неңәтхәйт рәпитты вохдыт па дыв ям нәтупсы вухн сухуптәлйит.

Щиты 2023-мит олн округевн «Земской учитель» щирн 17 хәннәхә рәпитәс. Рәпата олнитумн кашәң хуят 1 миллион арат нәтупсы вухн сухуптәсы. Тәм олн январем вәндтәты 20 хәннәхә «Земской учитель» верн 20 миллион арат нәтупсы вухн катлуптәлы.

Учебникәт, сыр-сыр вәндтәты вер пәта непека́т олаңан путәртты ки, иса муй мосл, щитлалнюр 100 процента ләщәтман вәл.

Йилуп ашкола

«Современной ашкола» поступсы щирн, 2024-мит ол сухнум едпийн Югра

мўвн 13 щурәс йилуп ашкола пўншлы.

Россия мўв президент ики партупсы хўват тәм ол ван хәтлуп тыләщ 31-мит хәтл вәнта округевн 9 йилуп ашкола пўншлы па 2 ашкола йилпатлы. Щиты лыпәт хойты тыләщн 2-мит хәтлән Ёмвошн юхан хонәңән «Лаңал-2» немпи хәрн 1725 январем пәта мет вән йилуп ашкола пўншлы.

Щи тумпийн лыпәт хойты тыләщ 1-мит хәтлән Кондинской район Ушья кәртән ар ол давлум ашкола-ясли сад пўншлы.

Когалым вошн 900 январемпәтапаиәсменайн вәндтәйлты щира ищи йилуп ашкола омәслы.

Урай вошн 1А микро-район хуца ищиты 900 январем пәта йилуп ашкола тәм ванән щи етшәлы.

Сәрханл мўв Белый Яр вошн 1100 январем пәта йилуп ашкола хулна омәслы.

Сәрханл вошн 20 А микрорайон хуца 1500 эви-пух пәта ашкола хулна ән етшәсы.

Щиты тәлаңтедн 2025-мит ол вәнта округ хўваттын 15 йилуп ашкола ов пуншәл: Когалым вошн – 1, Нефтеюганск – 2, Нягань – 1, Сәрханл – 1, Урай – 1, Ёмвошн – 3, Сүмәтвош мўвн – 2, Манстәр район хуца – 2, Сәрханл мўвн – 1. 2024-2026-мит олаңтн Югра мўв 12 муниципальной тәхетн 19 ашкола йилпатлы.

Тәк кәртәң январемәт ашколайн. Тәк ашкола сайт эвәлт вўюм хур

2024-2025-мит олаңән Покачи, Югорск, Ёмвош, Нягань, Сәрханл, Мегион па Нижневартовск вошәтн, Кондинской, Ёмвош, Манстәр па Советской районәтн 13 ашкола йилпатлы.

2025-2026-мит олаңән Нягань, Югорск па Сүмәтвош районән 6 ашкола йилпатлы.

Тәлаңтедн Югра мўвн хәтл мәр пушхәт лавәлман тәйты 275 тәхи, 314 ашкола, 26 колледж, дополнительной вәндтәты верәт тәты 111 тәхи, негосударственной дополнительной вәндтәты верәт тәты 245 тәхи па 5 вуз рәпитләт.

Щи тумпи немасыя вәндтәты верәт тәты 15 казәнной тәхи, 1 ямәлды па лекцитты вер тәты вәндтәты тәхи вәлдәт.

Мәш тәйты 13355 январем ал январем иты аш-

колайтн вәндтәйлты веритләт, щи кўтн 4406 инвалид январем.

Округ ашколайтн вәндтәйлты январемәт тәм вәндтәйлты олн щиты рўтыщәты питләт:

◆ сўс рўтыщәты хәтләт – васы мәнты тыләщ 28-мит хәтл вўш эвәлт Ас потты тыләщ 4-мит хәтл вәнта;

◆ тәл рўтыщәты хәтләт – ван хәтлуп тыләщ 30-мит хәтл вўш эвәлт Ас хәлты тыләщ 12-мит хәтл вәнта;

◆ тови рўтыщәты хәтләт – ай кер тыләщ 24-31-мит хәтләтн;

◆ лўң пура рўтыщәты хәтләт Ас нопәтты тыләщ 23-24-мит хәтләнн вўш эвәлт олңитлйит.

Хәнты ясаңа тулмащтәс:
Ирина Пословская

Мегион вошн шуши ёх вайтантыйлсат

▲ Мирхот пурайн

▲ Мирхот тэты катһан Т.А. Молданова па А.В. Слепухин

Мегион вошн «Экоцентр» немуп тэхийн вайт лор тылһащн 23-мит хатл эвэлт 25-мит хатл ванта а́ктупсы вэс, щит «Хатлые» немпи IX-мит вулаң ёмәңхәтл. Лүв «Региональный историко-культурный и экологический центр» тәхи 35 ола ювмал пәта па Российской Федерация дуваттын верум и хотәң ёх ол пәта верәнтса.

Тәм а́ктупсийн сыр-сыр верәт вэсәт: «Ляма, ставшая судьбой» ванлтупсы (щит Ёмвошн вәлты «Торум Маа» музей эвәлт тәсы), «Югра – диалог поколений» научно-практической мирхот, арсыр мастер-классәт, щәта йис ёхлүв шүкщәты верәт па йис ёхлүв пойкщәты верәт ванлтәсийт, хәнты ясаңан диктант хәншәт па тәм киньща арсыр верәт версәт.

«Хатлые» немуп а́ктупсы кашәң ол Мегион вошн «Экоцентр» хуща рәпитты ёх ләщәтыйлдәт. А́ктупсы пүншумн дыв кәща неңел Руслана Галив ям вүща ясаң а́кмум мирева лупәс, лүв щирелн, тәм а́ктупсыя ар мир яха юхәтсәт па вера ар ям вер верты пилдәт.

А́ктупсы олаң хәтлән «Югра – диалог поколений» мирхот вэс. Тәмәщ вер ләщәтум ёх нумәсн – тәта арсыр тәхет эвәлт юхтум

ёх, ар хурасуп мир, щи күтн музейн рәпитты ёх, учёной щира вәлты ёх, хәнтәт, вухалят па юрнәт пилә рәпитты ёх и нумәса ат пилдәт, и верәта ат пилдәт тәта тәм мұвн мегионской «Экоцентр» хуща.

Кашәң ол тыв арсыр учёной мир юхтыйлдәт, щи күтн этнографәт, историкәт, лингвистәт, экологәт, археологәт, щәлта па культура щира рәпитты ёх, мир пәта рәпитты ёх па вәндтыйлды айлат ёх.

Тәм а́ктупсы пүншумн Мегион вош ух хә Алексей Петриченко ям вүща ясаң тәйс:

» Мүң Мегион вошевн, мүң мұвевн тәмәщ «Хатлые» немуп фестиваль пүншты па мойң ёх пилә вайтантыйлды вера әмәщ, тәм ёх мұвәт йис верәтн вәлдәт, мұвәт йис верәт нумәсн тәйлдәт. Тәта арсыр путәр мәнты пилт, щи путрәт мухты елды

вәлты, елды мәнты пәнтэв яма кәлты пилт. Мүңева мет әмәщ нынты тәм вошн шиваләты, тәм увәс мир мұвн нын пиләна вайтантыйлды.

Татьяна Гоголева, Югра Дума депутат, шуши мирәт ассамблея хуща вәлты хәннехә, вүща ясаң путәртәс. Лүв ясаңан, яха пилдәщман увәс мир ясаңәт, увәс мир вәлупсы па увәс мир йис верәт вәндтәты – щит тәм йисн вера мосты вер:

» Югра – щит мұвев-йиңкев әр, щи әрев увәс мирев йис верәтн, йис путрәтн вәл.

Мирхот олңитум елпийн яха рәпитты па пилдәщты пәта «Региональный историко-культурный и экологической центр», «Земля предков» историко-этнографической парк па «Команда искателей приключений» туристической культурно-

исследовательской тәхи ёх кәт непек хәншәт.

Тыв юхтум мирев кәт секция хуща путәр хәләнтты пищтәйсәт, щитләнн юпийн мәнман вэсәт.

«Роль музеев в сохранении культурного наследия (опыт и перспективы)» секция хуща путәр тәты щира А.В. Слепухин вэс, лүв «Команда Искателей Приключений» тәхи ух хә, Русской географической общества хуща этнография па исторической география Свердловской областной отделения кәща хә, арсыр мұвәт хұват яңхты хә, «Манси – лесные люди» экспедиция хуща ух хә щира вәлты хәннехә.

«Традиционная культура – связь времен и поколений (язык, фольклор, обряды)» кимәт секция хуща исторической наукайт кандидат, «Заслуженный деятель науки Югры» нем тәйты не Т.А. Молданова путрәт тәты щира вэс.

Тӑм мирхот хуцца юхтум мирев музей верӑтолаӗӗн ай павӑтсӑт, путӑртсӑт, муй вӑрн йис ӗхлӑв рӑт лерӑт лерамтты питсӑт, ясӑӗ тӑйсӑт и хотӑӗ ӗх вӑлупсы олаӗӗн, вой-хӑл велты верӑт олаӗӗн, нарӑс юх олаӗӗн па увӑс мӑвев хуцца хӑншум киникайт олаӗӗн.

Тӑта ӑкмум увӑс мирев эвӑлт вӑлты хӑннехӑйт сӑмӑта Т.А. Молданова докладн путӑртум ясӑӗт мет вера хойсӑт. Лӑв путӑртмӑл юпийн ӗх вера ар ясӑӗ тӑйсӑт йис верӑт тӑса верты олаӗӗн.

Фестиваля юхтум ӗх

Мӑӗ тӑм доклад верум хӑннехӑ эвӑлт иньшӑссӑв, лӑв щирӑлн, муйсӑр лавӑрт сурт увӑс мирев тӑйлӑт, муй пӑта лӑв путӑртум путрӑл ӗх сӑма хойс. Татьяна Александровна ястӑс:

» Ма щиремн, тӑм хӑтл мӑӗ и нумӑса, и путӑра питты кӑртӑссӑв, кашӑӗ хӑннехӑ арӑл пелӑк ясӑӗт лӑв щирела тӑйлӑлӑ, иса ши луплӑт: «Йис вер шавиты, йис вер елды тӑты». Кашӑӗ хӑннехӑ ши олаӗӗн лӑв щирелн нӑмӑсл. Щӑлта па тӑм хӑтл кашӑӗ кӑща эвӑлт, кашӑӗ хӑннехӑ эвӑлт иса пӑш мӑӗ хӑлты питсӑв «культурный код» ясӑӗ. Щит муй путалы, ушӑӗ нӑмӑлт хуятн ӑн па вӑлы. Щи ясӑӗт – щит тӑп елупн кӑлты, елупн вӑлты кар, лыпел па кашӑӗ хӑннехӑ лӑв щирӑла тӑйлӑлӑ. Щит пӑта ма путӑр тӑйсум хӑнтӑт па вухаль ӗх хӑншет мухты тӑм верӑт олаӗӗн путӑртты. Хӑншет – щит ма вера яма вӑты верем, 40 ол мӑр кем щитӑт ши вӑндӑлум. Щит кашӑӗ мир культурной код (знакӑт, символӑт). Культурной код – вӑлупсы эвӑлт мӑнты ут, муйсӑр верӑтн хӑннехӑ вӑл, муйсӑр пурмӑс лӑв

тӑйл, муйсӑр нумсӑт ух шовн вӑллӑт. Щитӑт ки па хурасупа йилӑт, «культурной кодӑв» иши пелшашл. Ма хӑнши хурӑт мухты ванлтӑсум, муйсӑр йис ӗх нумсӑт ӗмӑӗ хӑншет хуцца вӑллӑт, щит пӑта лыв ши утӑт хани ясӑӗӗн тӑйсӑдал. Ванлтӑсум, тӑм ӗмӑӗ хӑншет муйсӑр ювра тӑхета верлайт, муйсӑр ювра тӑхия хӑншлайт. Щӑлта па увӑс мирев хӑншет юкантты питсайт, щит товарной знакӑта верлайт, логотипа верлайт. Щӑлта па путӑртсум, ма щиремн, муй пӑта сӑрханл ӗх ӗрнасӑтн па сӑхӑтн хӑншет вера вӑна йиты питсӑт, щит муй «елды тӑты вера, муй па юврая керлум вер?». Тӑх тӑхетн хӑншемши кӑш вӑна йисӑт, ӗрнасӑл иши мурт йис ӗрнасӑт щирн ваньшасман вӑллӑт, ханшидал иши йис щир тӑхета верман вӑллӑт. Тӑх имет па вера ювра щира верлӑт, хӑншет па тӑхета, па хурасупа верлӑт. Лупсум, ма щиремн, ин мӑӗва кӑл, сӑрханл мӑвн йилпа енумты нявремӑт лӑмӑтлӑты сухдал па щира верты питсӑт, щимурт ши лӑӗхӑлӑт йис верӑт эвӑлт йирашӑк шӑшумты. Щит ям муй атум, ӑхӑт, олӑт мӑнты юпийн уша йил.

Хурамӑн имет

Т.С. Гоголева мир кӑтн. Мегион вошӑӗ «Экоцентр» тӑхи хурӑт

Конференция етшум елпийн ӑктӑшум ӗх резолюция непек хӑнсӑт, щӑта хӑншман вӑл, муйсӑр верлӑв ин яма мӑндӑт, муйсӑр верлӑв па хулна лавӑрта вӑллӑт. Ши юпийн па «Мегион: Очерки истории ч.3:

геологоразведка Мегионского Приобья в конце 1950-ых – начале 1980-ых гг.» В.В. Цысь хӑншум киника олаӗӗн путӑр мӑнӑс.

Путӑр хӑншӑс:
Пӑтр Айев

Вәлупсы хұват рәт ясаң пида шәшл

Лўң пура олңитумн мўң ханты па вухаль газетайңан ләщәтты хотэва рәт ясаң тәса вәты вәндата ювум вухаль имие Раиса Павловна Хозумова луңтыләс. Раиса Павловна ар ол мәр Сўмәтвош район Саранпауль кәрт ашколайн нявремәт вухаль ясаңа вәндтыләс. Щи тумпи учебникәт па па сыр-сыр мосты нәпекәт рәт ясаң вәндтәты щира ләщәтәс. Вантә, вухаль ясаң лўв айтелн яма тәйләлә па вәлупсы хұват рәт ясаң пида шәшл.

Мосл лупты, хуты кәртәң нявремәт тумпийн Раиса Павловна па хон пеләк Финляндия мўв Хельсинки вош университет хуца хәлүм тыләщ мәр айлат әх, аспирантәт па кәт профессор хуятңан вухаль ясаңа вәндтәс.

Аңки ясаң тумпийн вухаль имие рўщ ясаң сәмәңа тәйләлә. Айтелн ләңхәс нявремәт вәндтәты неңа йиты. И пўша киникайт лўңтәс, ашколайн, щәлта педучилищайн иса яма вәндтыләс. Рўщ ясаң па литература урокңан лўвела нюр амәт тәсңән.

Вухаль па рўщ ясаңңан тәса вәты имие пушхәт пәта рәт ясаңан лўңәтты арәт хәншәл. Щит пәта лыпийн нумәс тәйл, лўңәтты арәт ийха әкәтты па киникая ләщәтты. Нюр Агния Барто иты, тәп вухаль ясаңңан хәншум стихотворенияйт. Вантә, ар нявремәң хоттел әх хуца енмум Раиса эвие айтелн нумсәң па так ясаң тәйл.

Раиса Хозумова 1951-мит ол вән кер тыләщ 11-мит хәтлән Сўмәтвош район Хурумпауль кәртән Хозумовәт хоттел әх хуца сәма питәс. Аңкел – Ульяна Михайловна (эви опращ нәмл Полонзеева), ащел – Павел Федорович, лын нйл эви тәйсәңән. Мет

вән – Валентина, 82 ола ювум хуят, Свердловской областан вәл; кимит – Зоя, 76 луватн имие, Сәрханл вошн вәл; хәлмит – Раиса Павловна, 73 ола йис па Анна апщиел, Павлов Посад вошн вәл.

Ин вәндата ювум имие ая вәдмәлн аңкилы хәщсәт. Щи пурайн Раиса Павловна тәп-тәп нивл ола йис. Вантә, аңкел пәлтап мәш тәйс, мәш эвәлт хўв пәнта щи шәшмәс... Эвиет шәкащты хота тәты вўтщийлдсыт. Валентина мет вән эви апщиләл ан мәслә, 18 ола ювмәлн щикўш опекунства ләщәтәс, тәп елды вәндтыйлты па рәпитты мосәс. Щит пәта эвиет ныйл, Александра Павловна Гындыбина, енмәлты вуслә. Раиса Павловна ныйл оләңән тәм хәтл вәнты ям ясаңан нәмәлмийл па пәмәщипа ясңәт лупл.

Рая вухаль эвие ашколайн иса яма вәндтыләс. Сырья Ломбовожн, щәлта Щекурья па Ләв кәртәң ашколайта яңхәс, 8-мит класс Сартынья кәртән етшуптәслә. Щи юпийн Ёмвошәң педучилищайн вәндтыләс.

Нявремәт вәндтәты неңа ювмәлн айлат Раиса Анеево кәрта рәпитты китсы. Щи юпийн Тәкн

Р.П. Хозумова

нявремәт вәндтуман вәс.

Илатн нумса юхтәс топограф хуята йиты. Щи вера сора кәши вәндтыләс па хәлүм ол кем Тюменской па Казахстанской мўвәт-автәт арталыйдман рәпитәс.

Щиты вәдман па рәпитман Раиса Павловна пилые вәйтәс. Ийха вәдман мәр Ярослав пухие сәма питәс. Интәм лўв 44 ола йис. Хоттел әхләл пида Москва вошн вәл па рәпитл.

Мосл хәншты, хуты Раиса Павловна Хозумова нйл ол мәр йисәң-нәптәң Сўмәтвош район хурамәң Увәс Кев мўв хуца Пуйва кәртән геологической экспедицияйн рәпитты әх нявремәт вәндтуман вәс. Вантә, щи пурайн ар хоттел әх кев мўв хуца Пуйва кәртән рәпитман вәсәт. Айкемн юханәтн ям хўдәт, вәнтәтн сыр-сыр вәнт войт вәлпәсләсәт.

Рўтьщәты вўша йиты вәнәта Раиса Хозумова хәскем мултас ол мәр Саранпауль кәрт ашколайн нявремәт пида рәпитәс. Ийха лўңәтты ки, рәпитты олләл – щит 52 арат ол.

Интәм лўв щикўш рўтьщәты мәнәс, тәп верды иса ан омәсл, лўвела и пўша хулт пела мәнты па мулды верты мосл, мўвн сыр-сыр летутәт енмәлты па рәт ясаң яма тәйман елды тәты.

Нявремәт вәндтәты әх әмәңхәтл вурәңан мўң, «Ханты ясаң» па «Луима сәрипос» газетайңан әх, Раиса Павловная вўша ясңәт китлўв па тәлаңа, кәшилы-мәшлы, шәк веран вантман рәтләл пида ар ол вәлты па ищи сәты рәт вухаль ясаңа айлат әх вәндтәты ләңхәлўв.

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Вэйт дор тылдың 30-мит хатлдан Ёмвошн «Торум Маа» музей хотн ванлтупсы пүншса. Щит «Народный мастер России» нем тайты хэ Николай Тасьманов 50 ола ювмал пата. Ванлтупсы пүншум тахийн лүв верум пурмасдал, ванлтасыт, щалта па хув мар лүв велупсы пантал олаңан путар манас.

Нявремат йис верата ванлтаты хэ

«Торум Маа» тахи кэща ими Людмила Алфёрова ям вўща ясаң там ханне-хэя лупас:

» Тынаң Николай Анатольевич, ма наңты хувн уша версем, алпа, 20 ол тумпийн. Мет олаң пўш мин «Нумсаң ёх» немуп нявремат карт хуца вэйтантайлдсумн. Щирн ши ма наңты шивалдсем, щимаш рома ханнехэ нявремат кўтн вэсан. Ма наң пелана вера самана валдлум па манема амаш наң сема питум хатлэнан наңты тата «Торум Маа» музей хуца шивалдаты. Ма намаслум, елды мин ищиты лэхсаңа валты питлумн.

Николай Анатольевич Тасьманов Нуви саңхум районан Касум вошн сема питас.

Путартты ясналан, лүв тэс хэя йис аңщасел Семён Андреевич Вандымов ёрн. Хэт ола ювмалн ши вант картан валты питас па сыр-сыр верата ванлтас, кешийн нюхрантты, юх, оңат, нюки эвалт пурмасат верты. Лүв ши хилэл вой-хўл велпаса та ванлтаслэ. Аңщасел пила ай Коля вар верантылдас, сесэт омсалтылдас па арсыр вой-хўл катлты пурмасат верантас.

Мет олаң пэнэл ёшн хэев нюр атэлт сахат сэвас, хэн лүв 12 ола йис.

» Йис верата ма аңщасел эвалт ванлдсум, лүв манты иса утата ванлтаслэ,

– путартал Николай Тасьманов, – хэт ол эвалт ма вант картан вэсум, щирн мин тэп ханты ясаңан путартсумн. Лүв мулты нюхрантты ки омасл, ма имухты лүв хонжада вана омаслум па ищиты ши нюхрантты олцитлум. И пўш вана шак ювемн кешем вэтшасем, щирн аңщасем манты кеши павалтты ши партсалэ. Щиты ши йис хантэт нявремдал арсыр верата ванлтасат.

Ёхатшак Николай Тасьманов тэс вердал па ёха мосматсат. Щит «Нумсаңёх» хуцарэпитты ёха, лүв шив вохса. Щата лүв нявремат па айлат ёх пила рэпитты питас па тэсшак хэя ииты питас. Лүв ясналан:

» Хув валупсы пантем «Нумсаң ёх» немуп нявремат карт мухты манас. Марина Викторовна Кабакова па Елена Терентьевна Федотова щата рэпитсаңан, па ма шив вохсаюм. Лўн мар ма иса пўш щата ши вант мўвн нявремат кўтн рэпитсум. Ищи артан щата Владимир Данилович па Наталья Егоровна Тарлиннан рэпитсаңан. Владимир Данилович эвалт ма ищи арсыр верата ванлдсум, лүв вера яма эхлат верты хошас. Лүв пелавантман ма па ши вера ванлдсум, муй вўрн кашаң щўнкие верты.

Николай Анатольевич путартас, муй вўрн лүв нявремат пила рэпитас:

Н.А. Тасьманов рэт ёхдал пила. П. Молданов верум хур

» Няврем картан рэпитты манема кен вэс, нявремат нюхрантты тахия вера каш тайсат. Мўн лывты немасыя ан партыйлдсўв, лыв юнтман, наварман мўн хуцева юхтумлат, мултыдал нюхартлат па елды юнтты, наварты хэхалмалат. Ма щиремн, тэп тамиты ши няврем иса верата яма ванлтаты пиц вал. Ин ши нявремат енумсат, нявремана йисат, тэх ёхлўв ин ма пилма велпаслаты яңхлат, иса тахетн нётлат. Там хатлатн нявремат пила рэпитты лаварта йис, кеши ки ёша вўлат, камн мултыдал кешийн хойла, пельница ки манлат, щирн имухты участковый шив вохла, щалта па ши иньшасты нарумлат, муй пата тамаш вер тывас.

Николай Анатольевич олаңан хэн путар манас, искусствовед Н.Н. Фёдорова лупас:

» Наң ин история верата хойсан, мўн вантэвн, наң тарум ханнехэ. Ин наң вана ювум ханнехэ, наң ин нумсаң ханнехэ. Мўн наң

эвалтэва па тэс пурмасат, тэс верат лавалдлўв.

Ин тэс ёшпи ханнехэ пурмасат Санкт-Петербург вошн «Музей антропологии и этнографии имени Петра Великого», «Торум Маа» хуца, Нуви саңхум па Касум вош музей хотантн валдлат.

Николай Анатольевич па арсыр верат верты хошл, лүв Касум мўв йис верат вера яма тайлалэ. Лүв йис моньшат, пурат яма валлэ, пўпи арат ариты ки мосл, арийл, лўнжалтупат яма верл, пўпи хот верат яма валлэ.

Лүв немл «Реестр объектов нематериального этнокультурного достояния народов Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» хуца вал.

Мўн Николая Анатольевича лүв сема питум хатлал пата ям вўща ясаң китлўв. Талана, яма ат вал, па иса верлал елды яма ат манлат.

Путар ханшас:
Пётр Молданов

Юлия Кузьмовна Миляхова (опращ нем Макарова) 1964-мит ол вэйт лор тылăщ 25-мит хăтлăн Сўмăтвош район Тэк кэртăн сема питăс. Щит пăта тăм ванăн лўв 60 ола ювум вер пăта ёмăңхăтл постăс.

60 ол постăс

Аңкел – Матрёна Ермолаевна Макарова, 1926-мит олн сема питмăл, ащел – Кузьма Иванович Новьюхов, 1932-митн сема питăс. Опращел – Иван Игнатъевич, щашел – Федосья Игнатъевна Новьюховăн вэсăн. Лын 11 няврем енмăлсăнăн.

Ийха вѣлман кăтнăн лапăт няврем нуви Тѣрума тэснăн: кăт пушăхнăн Юра па Артур айтелн аңтăма йиснăн; щăлта Алёша, Ямал мўв пелăкн вўлы тăщăтн рэпитăс; елды Коля – аңтăма йис; Рая – Сўмăтвошн вѣл, вѣлупсы хўват хот лыпийн олюпн нерты неңа рэпитăс, интăм рўтьшуман вѣл; Юлия – Сўмăтвошн вѣл; Эля – Тэк кэртăн вэс па рэпитăс, интăм эвенн хуца хилэт енмăлты нѣтман Ёмвошн вѣл.

Щиты Юлия Кузьмовна хэтмит няврема енмăс. Ая вѣлмалн, роман аңкел мѣша йис, еша вэс па хўв пăнта щи шѣшмăс... Хăшум нявремăт Тюменской область Вагайской район Заречный кэрт ашкола-интерната вѣлты-холты па вѣндтăты тэсийт.

Юля эвие шеңк апрăң па нумсăң няврема енмăс. Мет сăмăңа рўщ ясăң па литература урокнăн тăйс. Щи тумпи «баскетбол», «волейбол», «теннис» па топщитты ѳрашты юнтугăт шеңк ѳмăщ вэсăт. Тăм хăтл вѣнта Заречный кэртăн ийха вѣндтылум, интăм ищи вѣндата ювум имет-

Юлия Кузьмовна Миляхова рэтдал пилд

икет нѣмăлмилăт, хути дыв классн Юлия Кузьмовна мет нумсăң, апрăң па арсыр верăт пѣда сăмăң эвия вэс. Вантэ, хэнты пурайн Заречной ашкола-интернатн вѣндтылты эвет па пухăт интăм вѣнта кашăң ол вѣйтантыллăт.

Щи кўтн Юлия Кузьмовна щашел Федосья Игнатъевна олаңнăн нѣмăлмăс:

» Федосья Игнатъевна щашем ма яма нѣмдем. Айдат пурайн ванкўтлы лўв хуцела йнхсўв. Щащев мўңева йис путрăт, моньщăт и пўша моньщăс, мўң пилэва шеңк яма вэс. Щирн лўв олңелн тѣп ям яснăт луплум.

Йн класс етшуптумал юпийн айлат Юлия Тѣпăл воша хўл дѣщăтты тăхия технолога вѣндтылты мăнăс. Щитăл етшуптумалн рѣт Тѣка щи керлăс. Рѣт мўвалн айлат не Леонид Миляхов хѣие шивалăс. Кăтнăн ийха рăхсăнăн па мой версăнăн. Ёхăтшăк

дыв хуцала, щит 1984-мит олн, Наталья эвие, щăлта 1986-митн Николай пухие сема питсăнăн.

Юлия Кузьмовна нявремнăн еша енумсăнăн, неңие кэртăң ашколая рэпитты мăнăс. Щи юпийн Тэк кэрткѣца хота рэпитты вусы, щит 1990-мит ол вэс. 15 ол мър апрăң имие кѣщая нѣтты хуята вэс.

Рўтьщăты вўша ювмалн Юлия Кузьмовна вѣлты-холты Сўмăтвоша каслăс. Щăта Раиса Петровна Загородняя (Рябчикова) пилд вѣйтантылăс па ин вѣнты хăнты мир йис верăт тѣты тăхия йнхăл. Вантэ, Раиса Петровна хăнты мир йис верăт, моньщăт, арăт яма вѣлдѣ. Ям арат ол лўв культура тăхийн шуши мир шўкщăты вер ѳхтыйн рэпитл.

Щи тумпийн ар ям яснăт Юлия Кузьмовна Тѣкăң имие Антонина Васильевна Чупрова олаңнăн ястăл. Вантэ, тăм имийн хăнты мир лѣмăтсух тѣса ѳнтты вѣндтăсы. Ёнтăсты

вер апрăң имия щи мурт мѣстăс, тăм хăтл вѣнта, и марые вѣл ки, Юлия Кузьмовна сора кеши ѳнтăсты омсăлтал. Щи кўтн арсыр вѣйтантупсѣта, лўнтупсѣта, вѣндтăты хăрăта мосл ки, сора хѣхăл.

Наталья звезда хилэт енмăлты нѣтл, мўв хăрийн сыр-сыр летутăт енмăлтăл, шитлал эвăлт еплăң панкайт лѣщăтăл. Щăлта вѣнтăн воньшумутăт, тулхăт ѳкăтман ищи хѣхăлман йнхăл.

Щит пăта мўн, «Хăнты ясăң» газетайн рэпитты ѳх, вера-вера апрăң па мир пѣда сăмăң Юлия Кузьмовная 60 ола ювмăл пăта вѣн вўща яснăт китлўв па лăңхалўв тăлаңа, уяңа-пишăңа, амтăңа хўв мър вѣлты, нявремлалн па хилыдалн сăмăңа па мосман ат тăйды.

Путър хăншăс:
Ирина Самсонова

«Ими Хилды» нѐмпи кина олаңан

Ямал мўвн «Почётный гражданин» нѐм тайты ими, Россия мўвев «Союз журналистов» тахия луңум не, ханты моньщят, йис путрят акатты па ханшты ими Зинаида Викторовна Лонгортова ханты ясаңан ар кина верас. Там ол товийн Москва хон вошн «Сокровища Севера» ванлтупсы пурайн «Ими Хилды» немпи лўв верум кина мира ванлтасы.

» Шит нявремат пата верум документальной кина, – Зинаида Викторовна лупл. – Ма ар ол мәр айкелат акатман па лэщятман рәпитсум, 30-кем кина версум. Тамхатл нявремат пата верум кина хон вошн ванлтәлум. Шит ханты мир йис путрят, моньщят хўват лэщятсум.

Зинаида Викторовна путартас, хутыса ши кина версат. Дыв 2021-мит олн лўң пурайн нявремиеет па вән хуятат пида Ямал мўвн Дорвош района Вандиязы хўл велпәсләты пана мәнсат. Ши тахийн иса ханты хот пурмасат, ханты велпәсат вәлдәт. Лўв лупас:

» Мўң кат дапәт мәр вәнт кәртән вәсүв. И хотн холсүв, вәндтйилсүв, нявремлўв пида ийха ләмәтсух лэщятсүв. Ма ширемн, ям кина тывас, нявремат тәса юнтсат. Мосл лупты, дыв немхәнты немәлт кинайн хура ан вўсыйт. Ма рўщ ясаңан нявремат пата верум па арсыр кинайт вантсум, ин нәмәслум, мўң нявремлўв яма юнтсат.

Ма кина лэщятты елпийн нумәсн юхәтсыюм, ши кина мухты нявремат рәт ясаңа вәндтәты мосл. Вантэ, ин вошәң нявремат рәт ясаңан иса ан путартләт. Олңәдн дыв ан ләңхасәт ханты ясаңан путартты. Ма кашәң хәтл дыв пиләда рәпитсум. Алаң

вўш эвәлт ханты ясаңа дывты вәндтәсум. Мет яма тывас, пушхиелўв рәт ясаңан путартты олңитсәт. Ин ям кина тывас.

Зинаида Лонгортова ясаңдал ширн, нявремат ханты моньщят унтасн рәт ясаң вәндтәты олңитсәт:

» Ма кашәң хәтл дывела ханты ясаңан моньщят лўңәтсум. Дывела әмәщ вәс уша верты, муй олаңан ши моньщ, иньщәссәт. Ма дывела еша рўщ ясаңа тулмащтәсум. Дывела ханты моньщят шеңк мәстәсәт. Хән кина верты етшуптәсүв, дыв юлн вошеда мәнты ан ләңхасәт, дывела рәт ясаң вәндтәты әмәщ вәс.

Ими Хилды – шит ши кинайн мет вулаң хуят, шит Нуми Тәрум вән пухл. Хантәт йис путрят хўват лўв ләңха вәл, ханты моньщят хўват – шит йивлы-әслы няврем, лўв пиләда щәта арсыр верәт мәнләт, лўв немәлт ан тайл, тәп ши няврем сәмл вән.

» Ши пухие мўң күтэвн вәл, лўв мўңты, вән хуятәт, шоп кәншты, ям верәт верты, тәса вәлтты вәндтәл. Там кинайн ши пухие рәпата пелы сәмәңа вәл, тәп нявремат па вән хуятәт лўв пиләда атма путартсәт, ан нәтсәт. Лўв яма рәпитәс, вой-хўл велпәсләс. Ләмәтсух ан тайс, вәлупсәл давәрт

» «Ими Хилды» кинайн верум хур

» З.В. Лонгортова. Н. Рагимова верум хур

вәс, – лупас Зинаида Викторовна.

Мирхота юхтум мойң еха ши кина шеңк мәстәс, дыв әмща вантсәт. Щәта Увас мўв па хәтл етты пеләк мўвәт эвәлт ех вәсәт. Ма Сахалин мўв эвәлт юхтум не Татьяна Шкалыгина пида путартсум, лўв Чир-Унвд кәртән этнокультурной центр хот кәщяя вәл. Лўв ши кина олаңан щиты лупас:

» Ма ширемн, Зинаида Викторовна рәт мир, рәт ясаң пелы шеңк сәмәңа вәл. Мет яма, хурамәңа кина верас, шит әмәщ вантты. Ма ши кина па пўш вантты па мўң мўвевн вәдты нявремлўва ванлтәты ләңхалум. Мўң иши йис путрят, йис

моньщят тайлўв, ма ширемн, мўңева щимәщ хәннехә эвәлт вәндтйылды мосл!

Ма нәмәслум, шит ям нумәс, шит ям вер, хән ши кинайтмухты нявремат рәт ясаңа хущты мосл, щиты мўң рәт ясаң давәдты па елды нявремлўва тәты пилўв.

Мосл лупты, ши кинайн 7 няврем хура вўсыйт, дыв Пулңавәт па Аксарка вошәңән вәлдәт. Зинаида Викторовная па кина верум иса хуятәта, нявремәта вән пәмәщипа ясаң луплўв, шеңк әмәщ, хурамәң кина тывас. Елды дыв па ар йилуп вер ат верләт, тәлаңа ат вәлдәт.

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

Вэтшум верат йилпа тўңматлдыйт

«Югра лыднуптаты» немпи шуши мир оса тәхи 35 ода ювмалн Мегион вошн «Региональный историко-культурный и экологический центр» хуца киника етәс. Ши киника рўщ ясаңән немл «Коренная Югра: восстанавливая утраченное», ханты ясаңа ки пунты – «Югра увас мирев: вэтшум верлўв йилпа тўңматты».

Тәм киника Е.А. Гоголева ханшум магистерской диссертация посн лэщәтса, щимәщ непек лўв 2021-мит одн ханшиләс, наука щира ши вер исторической наукайт кандидат Т.А. Молдановайн вантман тәсы.

Киникайн ханшман вэл, муй вўрн Югра хуца увас мирев ассоциация тывәс, йилуп пәнт хўват олаң сәхум верум ех муйсәр нумәс щирн вәсәт, муйсәр нумәс тайман ши верата вўянтсәт. Щәта ассоциация мет ар әр, ар щом миюм хәннәхәйт олаңән хәншман вэл.

Щәлта па архив эвәлт вўюм непекәт, ши нәпәтн верум хурәт киника версайт па муйсәр верәт «Югра лыднуптаты» немпи шуши мир оса тәхи ех 1989-2001-мит олаңтн верәнтыйлсәт. Т.В. Юргенсон щив хәншум мир путрәт яха мәстүптәслә, редактор щира Т.С. Гоголева, Т.В. Юргенсон вәсәңән.

Муй олаңән ши киника, путәртәс Т.А. Молданова:

» Мўң вәлэв, кашәң мирев әр тайты питл, щом тайты питл, йис верәт ки ән юремәләт, йис ех, сыры вәлум ех нумәс лердал эвәлт елды мәнты әр холумтәл. Тәм киникайн ши нәпәт верәт олаңән хәншман вэл, Югра хуца йилпа енумты нявремәт

щивелт пела вантман па елды пәнтверләт, па елды шәшумләт.

«Югра лыднуптаты» немпи шуши мир оса тәхи олаңмит вән съездән тывәс, ши вер вәйт лор тыләщ 10-11-мит хәтлнәңән 1989-мит одн вәс. Ши олаңтн йис вәлүпсыйн вәлты ех пела мир луваттыйн па щира вантты питсәт, па мўң Россия мўвевн сыр-сыр йилуп тарум верәт тывты питсәт. Муйсәр политика верәт щирн вәсәт па муй вўрн ши күтн «Югра лыднуптаты» немпи шуши мир оса тәхи рәпитәс, ши олаңән Екатерина Гоголева яма хәншәс, щит «Юкан вәлүпсы щира хәщты – щит кашәң мир кәш» непекәл хуца. Мет олаңән лўв кәт вән непек олаңән хәншәл, щит №107 (1957-мит ол) па №169 (1989-мит ол) «Конвенция международной организации труда» непекәңән.

1957-митолконвенция хуца мет олаң пўш «шуши мирәт» йилуп ясаң тывәс, щит йис щира вәлты мўвтел мирев, ин ши ясаң иса пўш яма вәлы па вана тайла.

Ши мўв луват вән непекн хәншман вәс, йис вәлүпсыйн вәлты ех тәм йилуп вәлүпсыя тәты мосл, лыв щирелн щимәщ поступсы лыв ям нумәсн хәншәт, мәтты йис щира вәлты ех вәлүпсы вера лавәрт. Ши непек пәта

Т.С. Гоголева. Т. Юргенсон верум хур

әшколайтн, интернатн хәнты муй па вухаль ех нявремәт юкан ясаңән путәртты ән есәлсайт. Йис ехлўв вәлүпсы, йис ехлўв пурмәсәт па нумсәт дьюм верата лўнәтты питсайт. Щит пәта ши нәпәтн енмум нявремәт тәм хәтл вәнты лавәрт нумәсн, шәкәң нумәсн вәлләт.

1989-одн верум конвенция юпийн йис ех щира вәлты мир пела па щира керләты питсәт. Щәта хәншман вәл, йис вәлүпсы пела вантты мосл, ши ех нумәс мухты, ши ех сәм мухты «ши мирев дәңхаләт тәм хәтл вәнта йис щирелн вәлты, йис ехләл щирн вой-хўд вәлты, йис ехләл щирн елды вәлты, лыв юкан ясәлн путәртты, лыв Най-Вәртлала пойкщәты». Щит пәта йилуп конвенция непекн хәншман вәл, йис щирн вәлты ех тәм хәтл вәлүпсыя әрн талты ән мосл.

Тәм конвенция юпийн Россия па округ луваттыйн йилуп поступсәт тывты питсәт, мўң увас мир ехлўв ухләл нух алумсәт па така лыв мў-

вәл әхтыйн долдыты питсәт. Ши олаңән Е. Гоголева хәншум непекәл хуца хәншман вәл.

Тәм киника хуца ар хуят хәншум непекәт вәлләт, щәта яма кәл, муй вўрн ши олаңтн кәща ех па ассоциация ех яха пилтәщман рәпитсәт. Ши киникаен па и верл ям, щәта путәртләт ши нәпәтн рәпитум ех, дыв ясәлн, дыв нумсәлн хәншум непекәт. Щит Т.С. Гоголева, Т.А. Молданова, А.И. Пермякова, З.С. Рябчикова. Ши зыща па щәта ши нәпәтн мир пила тарма рәпитум ехлўв олаңән хәншман вәл. Щит Ю.К. Айваседа, И.И. Сопочин, А.С. Сопочина (Песикова), А.С. Айпин па па ех.

Киника сухәнтытәхийн округ Дума депутат, увас мирев Ассамблея ух хә, ар мирн вәты хәншты хә Е.Д. Айпин хәншум непек вәл. Мет олаң учредительной мирхотн лўв «Муй вўрн Югра мирева лылаңа хәщты» доклад тайс.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Даласты ёха нётлэт

Кашаң хәннехә тәса вәллә, ин Россия мўевн давәрт пура вәл. Ар хә хуят далын мўң мўев лавәлман вуракәт пида тарәндәләт. Россия мўев кашаң сўңан дывела нётты ёх вәлләт, мәтайт кашаң хәтл мосты пурмәсәт ёнтләт, әкәтләт па дывела китләт. Щи хуятәт пида ма вәтаңа йисум Москва вошн, хән «Сокровища Севера» нөмпн вән ванлтупсы вәс. Щит Красноярской край хущи Таймыр мўвн Дудинка вошн вәлты ёх.

Лыв тәм ванлтупсыин далын служитты ёх пәта ёнтум пурмәсәт ванлтәсәт. Ванлтупсәл нөмл «Таймыр – воинам Донбасса». Хутыса дыв щн пурмәсәт ёнтты олңитсәт, мўңева путәртәс Аксинья Ивановна Поротова:

» Сўсн, хән Россия мўев кәщайн «Мобилизация» вөр олңитсы, мўң, имет, вошевн яха әктәщсўв па нәмәсты питсўв, хутыса пухәта нётты мосл. Олңәлн носкайт тывсўв. Щәлҗа дала мәнты ёх пида вәйтантилсўв, дыв мўңева ванлтәсәт, муй дывела шеңк мосл. Щи юпийн Дудинка вошевн па районән вәлты ёх эвәлтвухәкәтты олңитсўв. Әмәщ, кәртәтн вәлты ёх, әшколайтән нявремәт вәнлтәты ёх мўң пиләва хәйлўва нётты питсәт. Мўң арсыр благотворительной тыныты хәрәт дәщәтсўв, епләң ай нянят версўв, тынысўв, иса вухәтн сух ләтсўв. Ешавәс щимәщ ләмәтсух ёнтты олңитсўв.

Мосл лупты, щн неңәт «ёнтәсты не» вулаң непек ән тәйләт, арсыр тәхетн рәпитләт – нявремәт вәнлтәты ёх, дыв саттәла вердал тәйты неңәт, экономистәт па па ёх. Лыв иса мосты ләмәтсух ёнтты вәнлтәйлсәт, щит милләт, кофтайт, иштанәт, «защитный костюм» ләмәтсух. Ин щәта даласты ёх рәт мўвела рўтыщәты юхтылтәлн дыв хущәла юхәтләт па лупләт, па муй ёнтты мосл.

Даласты ёха нётты Таймыр мўв неңән. Н. Рагимова верум хур

» Хәйт вохләт, дәлн мўң ләмәтсуха ләңкәр тәхет кўлашәк ат ёнтсўв. Вантә, дывела щиты мосл, ләңкәрн давәрт пурмәсәт тәтьдәләт. Холупәт арсыр щирн сәвлўв. Итәх холуп танк нәмәлҗа тәхәртты щира, итәхәт – мўвн хирум лотәт ләп пентты пәта, итәхәт – вәлты тәхи хәнятты щира. Ин ма ләңхалум вән пәмәщипа ясәң лупты иса имета, иса хуятәта, хуйтатвухн нётләт, хуйтәт ёнтты нётләт. Вантә, кашаң ими рәпитл, юлн нявремәл, хилылаң тәйл, хот вердал тәйл, тәп мўң хущәва кашаң хәтл юхәтл па ёнтты муй сәвты нётл. Щит шеңк вулаң вөр – даласты хәйлўва нётты, – лупәс Аксинья Ивановна.

Мосл лупты, Аксинья Поротова ищи рәпитл, хәнты Сирия мўвн лўв пухл ләпәт ол мәр служитәс па

әнтәма йис, щирн ин лўв щн вулаң вөр тәлдә. Лўв WhatsApp хущи группа тәйл, щәта далын служитты хәйт пида иса пурайн путәртләт, муй дывела мосл, дыв вохләт.

» Интәм ма Москва воша сырышәк юхәтсум, кәт хәтл мәр пәльницайт хўват яңхсум. Тәта далын мәшмәлтум хәйт пәльницайтн лекщитлүйт, дывела рәт ёхләл эвәлт посылкайт, мосты пурмәсәт тәсум. Мосл лупты, итәхәт мўң хәйлўва нётләт, итәхәт – ән ләңхаләт нётты, щимәщ хуятәт ищи вәлләт. Тәм ванлтупсы шиваләты Москва вошн вәлты ар хуят юхәтсәт, мўң кашаң хуятәт путәртлўв, хутыса даласты хәята нётлўв. Даласты хәйт тыв ки юхәтләт, мўң дывела щн ёнтум пурмәсәт мойдәлўв, – лупәс А. Поротова.

Лўв ясәңләл щирн, елды дыв ләңхаләт «квадрокоптер» шўңкәт ләтты. Даласты хәйт лупләт, хуты щит шеңк мосты ут, щн утәт вохләт. Лўв лупәс, хуты дыв мўвелн и айләт хә вәл, лўв дала ән вўсы, щирн юлн даласты ёха нётты питәс. Тәм ванән лўв «УАЗ» нөмпн машина ләтәс па даласты ёха китәс.

» Мосл лупты, мўң нётлўв әнтә тәп Таймыр мўв пухәта-хәята, нётупсы вохты иса хуятәта нётлўв – Рязань, Саратов, Белгород па па вошәтн вәлты хәята. Ма щиремн, щн хәйт вулаң вөр тәләт, дыв мўң мўвев вуракәт эвәлт лавәлләт, мўң ям вәлупсы пәта вуракәт пида тарәндәләт – щит вулаң вөр!

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

Хулщца ма аңкем рэт вэс

Аңкем вэн опрашд хэнты вэлум пурайн Самарово вош пелак эвэлт Сүмätвош мўва Шохан кэрта юхтас. Лўв лўң пура вўш эвэлт сўс вэнты келн хопät талман рэпитас. Лўв рэт мўвал, – щит Вэн Аңклум кэрт, опраш немл – Яков Картыков, остяка вэс.

Аңқаңкев ястас, лўв Ошьяк икия альщасы, Сүмätвош мўва юхätмалн тата щи хäщас. Яков Картыков эвэлт ма аңкем рэтл олңитас, щит лўв ащел рэт мәнас. Яков Картыков Шохан кэрт икиды хäщум тащäң ими имия вўслэ. Лўв äнтэма ювум икел опрашнемл вўслэ, щирн Яков Новьюхов хәншаныщты питас.

Вэн щасцем Карвош кэртäң Енов рэт эвэлт вэс, щирн Карвош ими эвия альщасы. Щäлта имия Шохан кэрта тэтъясы. Мет вэн щасцем Картыков пида вэс. Лын ийха кät эви (немңäл äн вäдем) па кät пух тäйсäңän – Степан па Яков. И эвел Щекурья кэрта икия мәнас, 1929-мит олн äнтэма йис. Ма омем Настя апщел (1930-мит олн сема питас) лўвела дяксас. Катя аңқаңкем ястас, хуты щи елпийн лўв пухäлн Щекурья кэрт эвэлт Шохан кэртэлä тэтъясы.

Яков Новьюхов (Картыков) вэн опраш икем хўв вэс, 1934-мит олн äнтэма йис. Пухл Яков Яковлевич 1868-мит олн сема питас па 1935-мит олн äнтэма йис. Пирäщ опращем па лўв пухл и юпийн äнтэма йисчäң, щиты Катя аңқаңкевлупас. Лўв лынän яма нэмлälэ.

Ай опрашäл Яков Яковлевич Щаня юхан эвэлт ими тэтъяс, немл Ольга Степановна Новьюхова (Шульгина). Лын Шохан кэртän вэсчäң, вўлы тащ тäйсäңän. Лын вэн эвän Мария Яковлевна Новьюхова 1897-мит олн

И.В. Сталин нэмпи колхозн рэпитты хуятат

сема питас. Елды лўв Щаня мўва Оволаң кэртäң икия Василий Афанасьевич Лонгортов хуца мәнас.

Мария Яковлевна апщел, Василий Яковлевич Новьюхов 1898-мит олн сема питас, щи юпийн лўв апщилал сема питсät: Капья (елды икел щирн Рябчикова йис), Анна (елды ищи икел щирн Рябчикова йис), Нила (елды ищи икел щирн Рябчикова) па Андрей апщел. Андрей Яковлевич Новьюхов 26 ода ювмалн 1941-мит олн лалясты вўса, 1943-мит олн Москва хон вош лепн ухлпунсälэ. Щащилўв хўв мар вэсät, вэн опрашд нэмман тäйсэл, итэх пурайн арийдсät: «Мўң карты эвета вэллўв...».

Василий Яковлевич Новьюхов 1917-мит олн ванän вэлты Ващ кэрт эвэлт имийн тэсы, щит Екатерина Александровна Рябчикова, лўв 1895-мит олн сема питас, 1971-мит олн äнтэма йис. Лўв ащел

Сергей Матвеевич Новьюхов имел Домна Гавриловна пила

Кеш лор ики Александр Якимович Рябчиков, лўв 1943-мит олн сурма питас, аңкел ими Мария Левантьевна Рябчикова, тäm вэн аңқаңкев 105 ол вэлмал.

Екатерина Александровна хэс вўлы тын сахät

лэтса. Тäлаң тäl мәр пур-мäs лэщätас, икия мән-ты äктäщас. Лўв хэлум апщи не тäйс. Хэн па тäl мәр мәнас, вэртащты ёх юхätсät па меньне Шохан кэрта тэса.

Ма омем Евгения Васильевна 1919-мит

олн Шохан кэртэн сема питэс. Айтелн иса вўды таш пўңалн енмэс па вэс. Ащелн пух щирн вэнлтэса, муй щирн вўды тайты, войхўд велпэслэты па па ики верэата. Щащел ими Ольга Степановна пида вўды эхэлн Щаня мўва рэтлада иса пурайн яңхэс.

Ащел Василий Яковлевич Новьюхов ар войхўд велпэс хэя вэс, «Стахановец» нэмн пунса. Тэдн 1936-мит олн Самарово вошн вэн мирхот верэнтса, хута мўвтел шуши мир «Стаханов» ёх тэсэт, ши кўтн Сўмэтвош район эвэлт ищи ар «стахановцэт» вэсэт. Василий Яковлевич вухн па ай пушканэйн мойлэсы. Эхат па тэдн 1937-мит олн НКВД ёхн Сўмэтвош пўңалн вэлум кэртэт эвэлт 20-кем хэят сўтытты вўсайт. Ши ёх кўтн ма аңщэщем ищи вэс, 1938-мит олн ищи сўтытты тэса па 40 тэд луватн Самарово вошн нэртэмды щаврамса. Ма аңкем Евгения Васильевна ши пурайн 1937-мит тэдн тэп 18 тэда йис. Лўв апщилал худна айт вэсэт, ащилы хэщсэт, мет ай апщел тэп и тэда йис. Лўв апщилал: Елена Васильевна Новьюхова (икел щирн Шоколкава); и яй, Семён Васильевич Новьюхов, 18 тэда йис па 1942-мит олн дядасты мэнэс, 1944-мит олн па хон пелэк Польша мўвн ухл пунсэлэ; Анастасия Васильевна Новьюхова (икел щирн Отшамова), Татьяна Васильевна Новьюхова (икел щирн Вуртыпенкова), Прасковья Васильевна Новьюхова (икел щирн Сайфулина); Вера Васильевна Новьюхова (икел щирн Рябчикова). Хэщум хэтупидал хўв вэлупсы мэр вэсэт.

Ма аңкем Евгения Васильевна Новьюхова

1939-мит олн икия мэнэс. Ащем Матвей Егорович Новьюхов уяң, ёшэңкўрэң хуята вэс. Ащем па аңкем юкан вўдыдал пида И.В. Сталин нэмуп Тўтлеймской вўды таш колхозн рэпитсэңэ. Вэн дэдь пурайн колхозн тарма рэпитсэңэ, ащем пиркатира вэс. Ар ишэк нэпекн, «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» мевл посн мэсайэң. Аңкем 11 нявремдал вўраэң «Материнства», «Материнская Слава» па дэдь пурайн тарма рэпитмал пэта «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», «Ветеран труда» мевл посэт тэйс.

Лын 30-кем мултас ол вўды таш хуша рэпитсэңэ, Кевн иса яңхэсэң. Вэн пухэң Сергей Матвеевич Новьюхов 1940-мит олн сема питэс. 3-мит классэйн вэнлтэймалн ащел-аңкел пида Кева мэнэс па юхлы ашколая аңкерлэс. Вўды таш хэя йис. Сэран, рўщ, вухаль, хэнтэйсэңэт щирн яма путэртты хошэс. Эхэт Тўтлеймской вўды таш Саранпаульской совхоза кэрэтса. Щиты Сергей Матвеевич вўды ташл па семьяел пида Саранпауль кэрта вэлты па рэпитты мэнэс. Лўв щэлта пенсияя мэнэс, ин па хўвн аңтэм. Кэт пухэңал па хилыдал Сўмэтвошн вэллэт.

Сергей Матвеевич Новьюхов мўң рэтэвн мет юхи хэщум вўды лавэлты хэя вэс.

Хўв пура вўш эвэлт ар йиңк мэнэс, тэп Сўмэтвош мўвн вэлум па рэпитум рэтлам иса пурайн нэмман тэйдалэм.

Путэр хэңшэс:
Светлана Сатина

Хэнтэй мир йис верэт пелы сэмаң пухие

▲ Н.С. Жукова пухл пида. Н. Рагимова верум хур

Тэм товийн Москва хон воша яңхемн ма хэнтэй не Нина Семёновна Жукова пида вэтаңа йисум. Лўв «Сокровища Севера» ванлтупсыя Владислав пухл пида юхтэс. Лўвела арсыр мирэт йис вэлупсы, культура, ясэңдал, олаңэйн уша павэтты эмэщ вэс.

Владислав Санкт-Петербург вошн сема питэс, ин нивл ол мэр Москва хон вошн хотэң ёхлал пида вэллэт. Эмэщ уша верты, хути щимэщ вэн вошн вэлмалн пухие хэнтэй ясэң вэнлтэты дэңхал. Лўв Зоя Степановна Рябчиковайн онлайн щирн хэнтэй ясэңа вэнлтэды.

Нина Жукова рэт мўвел – щит Югра мўвев Манстэр район Нягань вош. Аңкел – Раиса Андреевна Евлахова – Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен немпи университетн Увэс мирэт институт етшуптэс, ши юпийн Нягань вошн нявремэт рэт ясэңа вэнлтэс, лўв и пелэкн хэнтэй неңа вэс, и пелэкн – вухаль. Мосл лупты, Нина Семёновна аңкаңкел – Нина Никифоровна

Евлахова – вухаль ясэңэйн арэт яма арийс, лўв вухаль мир йис верэт, культура тэса вэйтэс, рэт ясэңэйн яма путэртэс. Алпа, щит пэта Владислав ин ищи хэнтэй ясэң па культура пелы сэмаңа вэл.

Нина Семёновна экономической наукайт кандидат неңа вэл. Ши пурайн, хэң Татьяна Степановна Гоголева Москва хон вошн Государственной Дума депутатта вэс, Нина Семёновна Жукова лўвела нётман рэпитэс. Интэм лўв Москва вошн оса тэхийн экономиста рэпитл. Лўв Владислав тумпи па ай пухие тэйл – Кирилл, лўв ищи аңкел рэт мўв ёх культура па йис верэт пелы сэмаңа енмэлды.

Путэр хэңшэс:
Надежда Новьюхова

Тэк ёх тунты пурмәсәт верты әктупсы

▲ Айдат эвет семинарн

▲ Имет рәпитдәт

Йис пурайн хәнтәт па вухаль ёх тәм увәс мўевн тайты сыр-сыр утәт эвәлт мет хурамәң пурмәсәт верәнтыйлсәт. Тунты эвәлт верәнтты арсыр хушапәт, сәнәт, йиңләт кашәң хәнты мўвн, кашәң вухаль мўвн иса пўш ар хураспет. Щимәщ хурамәң ар хурасуп пурмәсәт – щит мўң тәм йис ташев. Щит пәта щи верәт әхтыйн рәпитты ёх щи йис верәт елды тәты пәта сәмләл хошидәт. И вер ям, увәс мирев тәм хурасуп хурамәң пурмәсәт хулна хотләлн шавиман тайләл, ин па йилпа енумты айлат ёха щи верәта мулды вўрн катлуптәты мосл.

Вәйт лор тыләщн 1-мит хәтл эвәлт 3-мит хәтл вәнта Сўмәтвош районән Тэк вошн әктупсы вәс, щәта тэк мирев тунты пурмәсәт оләңән путәртсәт, па щи пурмәсәт семинар хуща версайт.

Әктупсы юкан нумәсн верәнтәс Елена Новьюхова, щит «Союз мастеров традиционных промыслов коренных народов Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» па «Художественно-экспертной совет по народным художественным промыслам Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» хуща вәлты хәннәхә. Лўв ясәлән:

» *Ма верум нумсем «Союз мастеров» хуща вәлты ёхн па тәм мўевн хуща вәлты шуши мирн вана вўсы.*

Сыры хәтлән мир йис верәт оләңән путәртсәт. Ям вўща ясәң әкмум ёха китәс «Союз мастеров» хуща па округев луватыйн «Художественный совет» хуща ух неңа вәлты хәннәхә Надежда Молданова. Щәлта па лўв Союз мастеров хуща етум «Орнаментированная береста обских угров» йилуп киника әкмум мирева ванлдәс. Щи юпийн ясәң тайс Елена Новьюхова, лўв путәртәс, муй вўрн тунты әкәтлә, муй вўрн тәм Тэк мўвн вәлүм йис ёхлўв тунты эвәлт пурмәсәт верәнтсәт, муйсәр хәншәт тунтыя хәншийлсәт.

Тэк мўвн мет оләң хурамәң йис ёх пурмәсәт ванлдупсы 1997-мит олн верәнтса. Щи ванлдупсы «Союз мастеров» хуща рәпитум ёх верәнтсәт.

Щирн щи уша йис, тәм мўвн йис ёх вера ар хурамәң пурмәсәт верты хошсәт. Искусствовед Н.Н. Фёдорова ясәңән:

» *Мўң вера ар ванлдупсы верәнтыйлсўв, ма щиремн, тәм Тэк вошәң ванлдупсы хурасуп хулна әнтәм вәс. Тәм верәт әхтыйн рәпитты ёха тәмәщ ванлдупсыя юхәтты па тәмәщ ар хурасуп хурамәң пурмәсәт семншиваләты – щитвера әмәщ.*

Әхәтшәк тәм мўв хәнты мирев хурамәң пурмәсәт наука щира Елена Павловна ванлдәты питәс, щит тәм семинар верум хәннәхәев.

Галина Михайловна Курганова путәртәс тәм мўвн вәлүм тәс ёшуп неңәт оләңән, мәта имет ар йис пурмәс тунты

эвәлт верәнтсәт. Щи имет пурмәсәт пела вантман тәм нуви хәтлән вәлты имет йис пурмәсәт щи верләт. Галина Михайловна – щит мет кәркәм ими, лўв олңелн аршәк путәртты мосл. Лўв 1947-мит олн Катра Тэк кәртән сема питәс. Аңкел-әщел – войхўл велпәслуман вәлүм кәтңән, щит Михаил Андревич па Екатерина Семёновна Рябчиковңән. Лўв тәм хәтл вәнта аңкел шәңәт пурмәсәт шавиман тайләлә, еңкәруп юкана. Хән лўв мулды пурмәс ентты олңитл муй па тунты эвәлт мулды верты питл, иса пўш аңкел верум пурмәсәт пела щи вантәл. Лўв ясәлән:

» *Ма иса пўш щиты верлүм. Муй вўрн ма аңкем верәнтыйләс, ма ищиты верлүм, щит мўң*

▲ Е.П. Новьюхова

хотӑн ӗхлӱв елды вӑлты верев.

Хӱв мӑр Галина Михайловна ӑшколайн «Северяночка» кружок верӑнтӑс па щӑта хӱв мӑр нявремӑт йис верӑта вӑндтӑс, тунты эвӑлт ищи щӑта пурмӑсӑт верӑнтыйдсӑт. Ин лӱв тӑс йис верӑта Ксения хилнеӗнал вӑндтӑл, щит эви ин вӑн непекӑта университетн вӑндтыйдтал. Тӑк ӗшуп ими Галина Михайловна верум пурмӑсдал арсыр ванлтупсӑтн ванлтыйдлайт, лӱв семинарӑта яӗнхийл, арсыр ишӑк непекӑт тӑйл. 2022-мит олн лӱв округ кӑща вухӑн мойлупсы лауреата вӑс, щит «Мастер народных художественных промыслов Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» вер щирн. 2023-мит олн Москва вошн мӱвӑт луват ванлтупсийн тунты эвӑлт пурмӑсӑт верты ӗх кӱтн олӑн тӑхи ӗша павтӑс.

Кимӑт хӑтлӑн Тӑк кӑртӑн ӑктупсыя юхтум ӗх тунты пилӑ рӑпитсӑт. Щит хӑтл олӑнӑн Елена Новьюхова пуртӑртӑс:

▲ Семинара юхтум имет. Е. Новьюхова китум хурӑт

» Хӑн ма тӑмӑщ ӑктупсы верты вӱтщийдсум, нӑмӑссум, ар хуят хӑн юхӑтл, 6-7 хӑннехӑ юхӑтл ки, щит ищи ям. Хӑн мирев ӑкумты питӑс, мӑнӑма вера ӑмӑщ вӑс. Иса тӑм семинара 30 мултас хӑннехӑ юхтыйдсӑт, мӱн ай вошев пӑта щит вера ар хуят. Мӑнӑма вера ӑмӑщ вӑс мирев йис пурмӑсӑт верты кӑш тӑйты пӑта. Ӑктупсӑв хулӑс. Мӱн и хӑтл мӑр тӑп ӗшн рӑпитсӑв, ишимурт ар ям вер версӑв. Щит хӑтлӑн иса ӗх тунты эвӑлт воньщупӑт верӑнтсӑт, тӑх ӗхлӱв па хинт вӱша юхӑтсӑт. Хурамӑн пурмӑсӑт тывсӑт. Тӑп елды мӱнева хулна вӑндтыйдты мосл, щит йис пурмӑсӑт щир яма тӑйты пӑта. Йис ӗхлӱв хути кашӑн пурмӑсӑт щит мурта яма хӑннехӑя мӑстӑты щира верӑнтыйдсӑт. Мӱнева ищи щиты верты мосл. Ӕх пӑла ванттемн, лыведа тӑмӑщ верӑт пӑта яха ӑктӑщийдты вера ӑмӑщ вӑс. Лыв ясӗелн, мӑтты, хӱвн тӑмиты яха ӑн ӑкмийдсӑт. Йис верӑта питум артӑн сӑмдал ал вулидӑт. Ин па елды тӑмӑщ вӑйтантупсӑт верты кӑш тӑйлӑт. Ма лыведа лупсум, елды па ӑктӑщлӱв, щирн хӑншӑн йиӗӑл ӗнтты

питлӱв. Алпа, щит вер пӑта мӱн ай тӑхет поты тылӑщн ӑктӑщлӱв.

Елена Павловна ӑктупсыя юхтум кашӑн ӗха ям ясӑн лупӑс, лыв ӗрелн тӑмӑщ семинар щит тывӑс:

» Сӑмӑн Галина Михайловна Курганова иса ӗха яма нӗтӑс. Лӱв ки ӑнтӑм вӑс, алпа, тӑмӑщ ӑктупсы яма ӑн тывӑс. Кашӑн хӑннехӑ муй тӑхийн куртасл, иса пӱш лӱв эвӑлтада иньщӑсл. Щит киньща па лӱв тыв юкан пурмӑсдал тӑслӑ, щит пурмӑсӑт «Художественно-экспертный совет по народным художественным промыслам Югры» хуща вера ишӑксайт. Ям ясӑн луплум тунты ӑктум кӑтӑн олӑнӑн – щит Наталья Леонидовна Яркина па Егор Егорович Отшамов, вӑн пӑмаципа лына. Па ям ясӑн тӑйлум Тӑк ӑшкола кӑща имия Светлана Леонтьевна Токушева, лӱв иса пӱш мирев пӑла сӑмӑна вӑл. Тӑмӑщ ӑктупсӑт верты лӱв ӑшколая иса щит еслӑллӑ. Ям ясӑн луплум щит ӗха, мӑта хуятӑт йис тунты пурмӑсӑт юлн шавиман

тӑйлӑдал, щит пӑла вантман щит тӑм хӑтл мӱн рӑпитлӱв. Зоя Абрамовна Новьюхова, Галина Михайловна Курганова, Анастасия Алексеевна Новьюхова (Аликова) кашӑн пӱш лыв пурмӑсдал олӑнӑн пуртӑртӑт. Щит пурмӑсӑт яма шавиман лыв юлн тӑйлӑт. Тӑм пӱш ищи щиты щит. Тунты эвӑлт верум пурмӑсӑт – йиӗӑл, воньщупӑт, хинтӑт – тӑтьлясӑт Надежда Ивановна Катричева (Хатанзеева), Марианна Ивановна Неттина (Хатанзеева), Олеся Вячеславовна Хандыбина, Альбина Васильевна Новьюхова (Волкова) па па ӗх. Лыв хуцела йис ӗхлӑл пурмӑсӑт яма шавиман вӑллӑт, щит пӑта щит пурмӑсӑт ӗх нумӑсн щит хӑщман вӑллӑт.

Тӑк кӑртӑн хурамӑн тунты пурмӑсӑт верты ӑктупсы худас. Мирев ям нумӑсн, ям сӑмн ара мӑнсӑт. Тӑм ӑктупсы верум ӗх па тыв юхтылум мирев и нумӑсн хӑщсӑт, тӑмӑщ вӑндтӑты харӑт па елды верты мосл.

Пуртӑ хӑншӑс:
Пӑтр Айев

Нивхәт йис верлал елды тәләт

«Койвонгун» нәмпи община ёх хұл вел-пәслуман, воньшумутәт, турнәт әкәтман рәпитләт. Лыв Сахалинской область Тымовской район Чир-Унвд кәртән вәлдәт. Община кәщяя Татьяна Александровна Шкалыгина вәл. Мин тәм одн товийн Москва вошн «Увәс мир ташәт» ванлтупсы пурайн вәтаңа йисмән. Щәта лүв турн шайт олаңән мойң ёха путәртәс.

Чир-Унвд (хәнты ясә-ңа ки тулмащтәты «Йилуп вәлупсы») – щит Тымовской районән вәл-ты кәрт. Щәта 230 хән-нәхә вәл, 70% дыв кү-тәдн нивхәт. Кәртән няд класс вәнты әшкола, няв-рәмәт хәтл мәр тайты хот, киникайт лүңәтты хот, пәльница, лапка вәлдәт. Щәта арсыр нивхской ёмәңхәтләт верлйит.

Ёмәңхәтләт ләщәтты па нивхәт йис верәт нух алумты щира щи кәртән 2021-мит одн этнокультурный центр хот пүншсы. Татьяна Шкалыгина щәта кәщяя вәл. Лүв рәпатаел олаңән путәртәс:

» Ма иса вәлупсем мәр рәт мирем йис верәт лавәлман па елды түвман вәллум па рәпитлум. Хәлумьяң ол «Кех» (хәнты ясәңа ки тулмащтәты «Хәлэв») якты-ариты тәхи кәщяя вәсум. Щәта нявремәт, айлат ёх па вән хуятәт нивхской ясәңән арәт ариләт, якәт якләт, нарәсты утәтн нарәсләт. Щи тәхи 1982-мит одн пүншсы, олаңмит кәщяя Таисия Никифоровна Романова вәс. Ма щәта 1994-мит

ол вүш эвәлт ух неңа вәсум. Тәм ванән рәт па мосты верем эвема мәсем, лүв Камчатской колледж етшуптәс па щитәхийн кәщяя йис. Лыв Россия мүвев, Сахалин мүвев хұваттйин якман-ариман яңхийлдәт, арсыр кәсупсәтн кәсләт. Мүң, этнокультурной центр хуши рәпитты ёх, щимәщ ёмәңхәтләт па кәсупсәт ләщәтлүв.

Татьяна Александровна рәт мирел йис вәлупсы лавәлты щира хәнты община пүншәс. «Койвонгун» – щит хәнты щирн «Наңк». Лүв путәртәс, муй верман лыв рәпитләт:

» Хә хуятәт тәта Тымь юханән хұл велпәсләләт. Мүң лүң мәр вәнта яңхийлдүв, воньшумут, турнәт әкәтлүв, щәлта

Т.А. Шкалыгина. Н. Рагимова верум хур

сорәлтлүв. Тәта Москва вошн ма мойң ёха мүң верум турн шайт ванлтәсум. Мүң вәш эвәлт шай верлүв, щит товийн ләщәтлүв. Щи тумпи кипрей, щит па щирн «Иван чай» нәмн нәмды, вүрты воньшумут, сәвупсы, шәмши, вәщвәл, анши лыптәт, лабазник аня лыптәт эвәлт турн шайт верлүв. Тәмхәтл ма путәртәсум, хутыса шай кавәртлүв па хән щит яньщты мосл. Мосл лупты, мүң «Сахалинская энергия» мүв илпи тәщ вүты тәхи ёхн вухн нәт-люв, лыв кашәң ол арсыр кәсупсәт верләт, мүң проектәт ләщәтлүв, щәта нух питман вухн мәдыюв. Щит вән нәтупсы мүң пәтәва.

Нивхәт мир вән нүша тәйләт, ин шимәл хуят нивхской ясәңән путәртәл. Татьяна Александровна ясәңдал щирн, Чир-Унвд кәртән интәм тәп кәт хуят рәт ясәңән путәртләнән, лын күтәнән лүв әңкел

Ефросинья Николаевна Шкалыгина.

» Мүң рәт ясәңән ән путәртлүв, тәп еша хәллүв. Ашколайн нявремәт рәт ясәңа ән вәндәлйит, тәп няд класс вәнты пушхиет факультатив щирн рәт ясәң олаңән уша павәтләт. Тәп мүң шеңк ләңхалүв культураев лавәлты. Кәртәвн кашәң ол вәйт лор тыләщн «Тени Гу» нивхской ёмәңхәтл верәнтлүв. Щит вән ёмәңхәтл, ар хуят әктәщийлдәт. Щәта шуши мир йис верәт, нивхәт ләмәтсупха па арсыр пур-мәсәт ванлтәлйит. Айлат ёх па нявремәт шуши мир кәсупсәтн кәсләт. Щи тумпи щәта нивхәт ләтутәт кавәртлүв, кашәң хуят щит леты щир тәйл. Эвет, пухәт па вән ёх нивхской ясәңән арәт ариләт, якләт. Щиты рәт мирев йис верәт лавәллүв.

Путәр хәншәс:

Надежда Рагимова

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№17 (3653), 05.09.2024

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО-Югры

Редакция

ВРИО
главного редактора –
Рагимова Н.В.

Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Вах Н.И.

Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2166 экз.

Заказ 3734

Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.